

Humanistlaboratorier i Norden

Humlab vid Umeå universitet

Stefan Gelfgren, Föreståndare, Humlab, Umeå universitet

Humlab är en fristående arbetsenhet vid Humanistiska fakulteten, Umeå universitet. Enheten har funnits sedan 2001, och får väl därmed anses vara en av Sveriges tidigaste miljöer för fältet som numera brukar benämnas digitala humaniora (ett begrepp som tål att diskuteras då det snarare handlar om en humaniora i en digital tid, än ett sub-område inom humaniora). I uppdraget från fakulteten nämns att Humlabs syfte är ”att initiera, inspirera och utveckla relationen mellan humaniora, kultur och informationsteknik inom forskning, forskarutbildning och undervisning” – och det är inom dessa områden fokus ligger. Det är viktigt att Humlab kan vara en mötesplats mellan olika discipliner och kategorier, och flervetenskaplighet och öppenhet är en ambition som kännetecknar verksamheten, samt det internationella inslaget. Samtidigt är (och har) samverkan med närings-, kultur- och föreningsliv varit ett viktigt spår inom verksamheten genom åren. Verksamheten finansieras dels av anslag, dels av externa projektbaserade medel.

Humanistiska fakulteten har de senaste åren gjort en satsning mot digitala humaniora där doktorander med digital profil anställts, Humanisthuset har byggts om och utformats för undervisning med en högre grad av teknisk slag, och inslaget av nätkurser har ökat – och i den satsningen har Humlab med sin kompetens utgjort en viktig resurs.

Forskningsmässigt finns det bland de egna forskarna å ena sidan ett tydligt humanistiskt, kritiskt och kvalitativt anslag med forskning på digitala miljöer och praktiker, och därtill med digitala metoder och verktyg. Det handlar bland annat om att studera språkrevitalisering,

’patient-empowerment’ inom hälsovården, kyrka och religiös auktoritet, representation av antiken i spel och film, och e-avfallshantering – för att nämna några områden. Å andra sidan är Humlab genom sin kompetens inom teknisk/digital utveckling inblandad som part i ett flertal forskningsprojekt där man tillsammans inom projekten utvecklar nya metoder och verktyg. I de fallen har det exempelvis handlat om att bygga och driva databaser i olika former – bland annat arkeologiska, språkliga, och i anslutning till arkivsektorn, ofta också med en GIS-/kartkomponent. Man har också utvecklat verktyg för digitalisering, textbearbetning och textanalys för stora textflöden (text kan här också omfatta till exempel bild och ljud) i externa projekt.

Humlabs pedagogiska verksamhet riktar sig till lärare och studenter, genom kursplanering, undervisning, handledning och seminarier. Humlab har exempelvis ett antal undervisningsåtaganden, en del tillsammans med program och kurser vid fakulteten, inom vilka Humlab bidrar med digital kompetens i relation till kursplaner, pedagogik i allmänhet, examinationer och mer utåtriktade aktiviteter. Viktigt i det sammanhanget är att Humlab erbjuder pedagogiskt tekniskt stöd, med bland annat tillämpning av verktyg och metoder utifrån ämnesspecifika teoretiska och metodologiska perspektiv. I Humlabs regi ges också varje år ett så kallat kortkursprogram (kurser om 3 timmar styck som ger inblick i specifika ämnen eller verktyg). Humlab har också gett, och ger, doktorandkurser inom digitala humaniora som är både av teoretisk och praktisk karaktär – och stödjer på så sätt doktoranderna i att utveckla metoder, verktyg och analys.

HELDIG Helsinki Centre for Digital Humanities

Eero Hyvönen, Director, Heldig, Helsinki Centre for Digital Humanities

Computational methods provide ever more new research opportunities in the humanities and social sciences, and digitalisation is rapidly changing the ways in which research is done. Digitalisation and its applications, e.g. the web with its data, services and applications, are closely related to the challenges of globalisation and are changing society in fundamental ways. These changes create a growing need for research and education in multidisciplinary digital humanities.

To address these challenges, a new centre Heldig for Digital Humanities has been established in Finland at the University of Helsinki (UH). Heldig is a research network and infrastructure for solving research problems in the humanities and social sciences with novel computational methods, and for studying digitalisation as a phenomenon. Heldig also supports education in digital humanities and application development. The goal is to form an ecosystem that fosters collaboration

between academic research groups, memory organisations, companies, and the general public.

The challenges of digitalisation are tackled by refocusing, joining, and coordinating the intellectual and other resources in the humanities, social sciences, and computer science across faculties, universities, and other stakeholders in the Helsinki capital area. Heldig is a major Finnish strategic effort for 2016–2020 in order to take this step towards the digital future. As part of the activities, eight new tenure-track professor positions in DH-related fields will be established at UH in seven different faculties during 2017–2020. In addition, Heldig is advancing several current strengths and initiatives at the University of Helsinki and beyond in the areas of natural language processing, computer-aided linguistics, research on the social and psychological aspects of digitalisation, smart cities, quantitative social sciences, and digitised cultural heritage.

Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet

Marianne Gullberg, Föreståndare, Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet

Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet är en forskningsinfrastruktur som erbjuder forskare i humaniora och teologi fri tillgång till avancerade mätinstrument (t.ex. ögonrörelsemätning, EEG, motion capture, o.s.v.) och tillhörande metodologisk kompetens, forskningsförberedande utbildning i dessa tekniker och metoder, samt expertis kring datahantering. Labbet uppdrag är att stärka och diversifiera humanistisk forskning genom att erbjuda möjligheter till kvantitativ och experimentell forskning som ett komplement till mera traditionella kvalitativa metoder. Forskningen som bedrivs i labbet rör främst mänsklig kognition, kommunikation och kultur, men många projekt är tvärvetenskapliga och bedrivs tillsammans med samhällsvetenskap, medicin, naturvetenskap, teknik och e-

vetenskap. Labbet har därför användare från många fakulteter vid Lunds universitet.

Organisatoriskt är Humanistlaboratoriet placerat direkt under de Humanistiska och teologiska fakulteterna (HT). Humanistlaboratoriets leds av en föreståndare (med delegation från dekanus) som också är ordförande i styrgruppen. Verksamhet och tillgänglighet regleras av riktlinjer och användaröverenskommelser som specificerar ansvar och plikter. Labbets verksamhet rapporteras i årsrapporter riktade till det nationella och internationella vetenskapssamhället.

Humanistlaboratoriet är bas för världsledande forskning. Labbet står värd för flera högt kvalificerade projekt och grupperingar, bl.a. en Linnémiljö, delar av ett strategiskt forskningsområde (e-vetenskap/ eSENCE),

ett ERC starting grant, en Wallenberg Scholar, en Wallenberg Academy Fellow, ett Jubileumsanslag från Riksbankens Jubileumsfond samt ett par andra KAW/MAW-projekt. Humlabbet har spelat en avgörande roll vid tilldelningen och placeringen av dessa stora prestigefyllda anslag som annars sällan går till forskare på HT-områdena. Dessa projekt rör t.ex. förhållandet mellan språk, tanke och de landskap vi bebor (ERC *Language, Cognition, Landscape*) där utrotningshotade språk också dokumenteras för eftervärlden. Andra projekt studerar hur studenter bearbetar bild och textmaterial genom att mäta deras ögonrörelser (MAW *EyeLearn*), eller mäter hur hjärnan hos språkinlärare bearbetar nya betydelse och hur minnet då påverkas (KAW *Culture,*

brain, learning). I det *Svenska Pompejiprojektet* har Humanistlaboratoriet scannat ruiner och byggnader, och byggt 3D-modeller av dem som sedan kan levandegöras i virtuell verklighet, och labbet har också stått värd för ett projekt om relationen mellan kördirigenter och körsångare (*Avaco*).

Humanistlaboratoriet ingår även i nationella och internationella nätverk som t.ex. *Swe-Clarín*, ett svenskt konsortium för språkteknologi (som i sin tur är en del av det europeiska *Clarín*). Härigenom stöder labbet projekt genom att bl.a. utveckla specialiserade digitala lexikon, verktyg för automatisk textanalys samt system för audiovisuell analys, t.ex. för att länka huvudrörelser till framhävda ord i talet.

HUMLab på Det Humanistiske Fakultetsbibliotek i København

Lars Kjær, Informationspecialist, HUMLab,
Det Humanistiske Fakultetsbibliotek i København

HUMLab er placeret midt på campus på Københavns Universitet Amager og blev åbnet i foråret 2016 for at bidrage til at udvikle et fagligt miljø omkring digitala humaniora (DH) og for at styrke bibliotekets position som center for viden og information på campus. Labbet er med sine cirka 50 m² relativt lille, men vi forventer at yde et stort bidrag ved at samle folk fra små spredte miljøer til fælles aktiviteter.

Af hardware har vi stærke computere af typen HP Envy Phoenix 860-002NO, en Next Engine 3D scanner, to flatbedscannere fra Epson, et webcam, en mikrofon og fire hovedtelefoner. Af software har vi Agisoft PhotoScan, Blender og Meshlab til 3D scanning, Abbyy FineReader Pro 12 til OCR scanning, Adobe programmer til foto og videoredigering, Audacity og Camtasia til pod- og videocasts samt en række programmer til digital tekstanalyse og visualisering, f.eks. Gephi, NVivo, Python, OpenRefine og Qgis.

Vi planlægger aktiviteter i samarbejde med afdelinger inden for Det Kongelige Biblioteks Nationalbibliotek, Københavns Universitet og IT-Universitet. Vi har to former for aktivi-

teter: events og studiekredse. Events er f.eks. datasprints med udgangspunkt i omfattende digitale samlinger af kort og fotografier fra de Dansk-Vestindiske øer; en konference om Spatial Humanities og Qgis samt workshops om Netarkivet. Studiekredsene handler f.eks. om 3D modellering, WordPress, digital tekstanalyse med Python og OpenRefine, remixing med Photoshop og georeferering med Qgis.

Udviklingen inden for DH foregår forskellige steder på campus, og vi forsøger at samle entusiastiske ansatte og studerende, der har en interesse i at indgå i et fællesskab med det formål at realisere egne projekter i samarbejde og på lige fod med andre. Vi udvikler ikke egne projekter, men bidrager til projekter, som ansatte og studerende selv har en interesse i at udvikle. På denne måde mener vi, at vi bedst bidrager til at udvikle et miljø og sprede interessen for DH med de midler, vi har til rådighed.

Vi tror på, at vi på kan samle et miljø, styrke bibliotekets position som center for viden og information på campus og samtidig bidrage til at understrege bibliotekets rolle på fremtidens universitet.